

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาของปัญหา

เมื่อพูดถึงการกีฬาคนไทยมักจะพูดถึงเฉพาะในด้านกีฬา เช่นกล่าวว่กีฬาเป็น"ยาวิเศษ"
"ยาชูกำลัง" "สิ่งเชื่อมสามัคคี" รวมทั้งมีการยกย่อง"ความมีน้ำใจนักกีฬา" ดังจะพบเห็นได้จาก
บทเพลง และ คำกล่าวเปรียบเทียบกับที่คุ้นเคยกันดี แต่จากการสำรวจข่าวกีฬาในหน้าหนังสือพิมพ์
เบื้องต้นได้พบรูปภาพจำนวนมากที่เป็นเรื่องของการสงคราม การต่อสู้ และ ความรุนแรง
ดังตัวอย่างข่าวกีฬาฟุตบอลดังต่อไปนี้

"... เวียดนามถึงจะได้เปรียบหลายขุมแต่ไม่สามารถเผชิญศึกได้ "

(เคลติวิสต์ 16 ธันวาคม 2538)

" ช่วงท้ายเวลา ฝนพลตระกุกเหงียน ต้องถอยร่นตั้งรับการบุกของทีมไทยกันจ้าละหวั่น
ถึงแม้จะมีโอกาสรุกได้กลับ .."

(โลกกีฬา 15 ธันวาคม 2538)

"ทีมราชันชุดขาว รีโศ มาคริด ฆงท์ซึก คาร์บีแมคซ์แห่งเมืองมาคริด กับราโย บาเยกาโน
ในถิ่นตัวเอง ก็พ่ายแพ้ ไปอย่างไม่น่าเชื่อ 1-2 "

(สยามกีฬา 23 มกราคม 2539)

"ศึกลูกหนังนัดชี้ชะตาที่หวุดหวิดกันคู่เคือดจนนายทหารพม่า และกองกลางโค่นตะเพิด

ออกไปทำให้เหลือแค่ 9 คน แต่ก็ยังต้านไว้ได้" (ไทยรัฐ 16 ธันวาคม 2538)

รูปภาพจากข่าวกีฬาที่ขีดเส้นได้ในตัวอย่างข้างต้นถือเป็นรูปภาพที่แสดงอุปถัมภ์สงคราม
กล่าวคือมีความหมายเกี่ยวข้องกับการทำสงคราม ฉะนั้นให้เห็นว่าคนไทยมีมโนทัศน์ต่อกีฬาว่
เป็นอย่างไรการทำสงคราม ซึ่งแย้งกับความเชื่อทั่วไปที่กล่าวไว้ข้างต้น จึงน่าสนใจที่จะทำการศึกษา
การใช้อุปถัมภ์สงครามในข่าวกีฬาว่ามีอยู่มากมายเพียงพหรือไม่ที่จะสรุปว่าคนไทยมีมโนทัศน์
ต่อกีฬาว่เป็นอย่างไรสงคราม กีฬามีความเหมือนกับสงครามในด้านใดบ้าง ซึ่งเป็นปัจจัยนำไปสู่การ
ใช้อุปถัมภ์สงครามในข่าวกีฬา และกีฬาที่ต่างชนิดกันมีปริมาณของการใช้อุปถัมภ์สงคราม
แตกต่างกันหรือไม่

1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย

1. วิเคราะห์รูปภาษาที่แสดงอุปลักษณะสงครามที่ปรากฏในข่าวกีฬาในหนังสือพิมพ์ไทย
2. อธิบายลักษณะร่วมของกีฬาและ สงคราม ที่นำไปสู่การใช้อุปลักษณะสงครามในข่าวกีฬา
3. เปรียบเทียบปริมาณความถี่ของการใช้รูปภาษาที่แสดงอุปลักษณะสงครามในกีฬานิกิตต่าง ๆ ที่ปรากฏใช้ในการรายงานข่าวกีฬาในหนังสือพิมพ์ไทย

1.3 สมมติฐานในการวิจัย

1. กีฬาต่างชนิด จะมีอัตราการใช้รูปภาษาที่แสดงอุปลักษณะสงครามในข่าวไม่เท่ากัน โดยกีฬาประเภทที่แข่งขันเป็นทีม และ กีฬาประเภทที่มีการกระทบกระทั่งกันของนักกีฬาในขณะแข่งขัน จะมีการใช้รูปภาษาที่แสดงอุปลักษณะสงครามมากกว่ากีฬาประเภทแข่งขันเป็นบุคคล และ กีฬาประเภทที่ไม่มีการกระทบกระทั่งขณะแข่งขันกีฬา
2. ลักษณะร่วมของกีฬาและสงคราม ที่เป็นเหตุให้เกิดการใช้รูปภาษาที่แสดงอุปลักษณะสงครามในข่าวกีฬา ได้แก่ การต่อสู้ การเอาชนะ การสร้างปรปักษ์ การช่วงชิงสิ่งหนึ่งสิ่งใด

1.4 ขอบเขตการวิจัย

ศึกษาเฉพาะรูปภาษาที่แสดงอุปลักษณะสงครามจากข่าวกีฬาในหนังสือพิมพ์ไทย ได้แก่ ข่าวสด ไทยรัฐ เสดินิวส์ สยามกีฬา โลกกีฬา และ มวยสยาม ในกีฬา 10 ชนิด ได้แก่ ฟุตบอล บาสเกตบอล วอลเลย์บอล เซปักตะกร้อ มวย ยูโด ฟันดาบ รักบี้ เทนนิส และ กอล์ฟ โดยสุ่มรวบรวมจากหนังสือพิมพ์ที่ออกจำหน่ายในช่วงเดือน ธันวาคม 2538 ถึง มกราคม 2539 อันเป็นช่วงที่มีการแข่งขันกีฬาซีเกมส์ ครั้งที่ 18 จำนวนทั้งสิ้น 24 ฉบับ จากการรวบรวมในกีฬาทั้ง 10 ชนิด ได้จำนวนชิ้นข่าวทั้งสิ้น 205 ชิ้นข่าว

1.5 วิธีดำเนินการวิจัย

1. สํารวจ รวบรวม และ ศึกษาผลงานที่เกี่ยวข้องในเรื่องของอุปลักษณะ ทั้งภาษาไทย และ ภาษาอังกฤษ
2. รวบรวมข่าวกีฬาในหนังสือพิมพ์ไทย

3. คัดเลือก และรวบรวม รูปภาษาที่แสดงอุปลักษณ์สงครามที่ได้จากการรายงานข่าวกีฬา
4. วิเคราะห์รูปภาษาที่แสดงอุปลักษณ์สงครามโดยแบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 3 ช่วง ดังนี้
 - ช่วงที่ 1 วิเคราะห์จำแนกประเภท
 - ช่วงที่ 2 วิเคราะห์ลักษณะสงคราม
 - ช่วงที่ 3 วิเคราะห์ความถี่ของการใช้รูปภาษาที่แสดงอุปลักษณ์สงคราม และ เปรียบเทียบการใช้รูปภาษาที่แสดงอุปลักษณ์สงครามในกีฬาทั้ง 10 ชนิด
5. สรุปผลการวิจัย

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เป็นแนวทางในการศึกษาอุปลักษณ์อีกแนวหนึ่งในภาษาไทย
2. ความรู้ในเรื่องลักษณะร่วมทางมโนทัศน์ของกีฬา และการสงคราม

1.7 เอกสาร และผลงานที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยรวบรวมและทบทวนผลงานที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยการศึกษาอุปลักษณ์สงครามในข่าวกีฬาโดยแบ่งการนำเสนอออกเป็น 3 หัวข้อดังนี้

- ก. ความหมาย และ การศึกษาอุปลักษณ์
- ข. การวิเคราะห์อุปลักษณ์
- ค. นิยามศัพท์ที่ใช้ในงานวิจัย

ก. ความหมาย และ การศึกษาอุปลักษณ์

อุปลักษณ์(metaphor) เป็นปรากฏการณ์หนึ่งในภาษา โดยทั่วไปจะหมายถึงการใช้รูปภาษาซึ่งอ้างถึง(refer) สิ่งหนึ่งมาเรียกของอีกสิ่งหนึ่ง ตัวอย่างเช่น "ข้อสอบขุคนี่ยากเป็นหิน" คำว่า"หิน" ถือเป็น อุปลักษณ์ที่ใช้เพื่อเปรียบแทน"ความยากของข้อสอบ" อุลแมนน์(Ullmann, 1970) ได้อธิบายปรากฏการณ์อุปลักษณ์ว่าเกิดจากความเหมือนกันทางความหมายขององค์ประกอบ 2 ส่วนนั่นคือสิ่งที่ใช้เปรียบ ในที่นี้คือ "หิน" และ สิ่งที่ถูกเปรียบในที่นี้คือ"ความยากของข้อสอบ" องค์ประกอบทั้ง 2 ส่วนมีลักษณะทางความหมายบางอย่างที่คล้ายคลึงกันซึ่งผู้เปรียบนำมาใช้เพื่อสะท้อนลักษณะที่ร่วมกันของทั้ง 2 องค์ประกอบ ไอ เอ ริชาร์ด(I.A. Richard, 1936) อ้างใน

อุลแมนน์(Ullman,1970) เรียกสิ่งที่ใช้เปรียบว่า "พาหนะ(vehicle)" และ เรียกสิ่งที่ถูกเปรียบว่า "ผู้โดยสาร (tenor)"

ความสำคัญของอุปถัมภ์แตกต่างกันไปตามมุมมองของผู้ศึกษา สำหรับนักวรรณกรรม อุปถัมภ์มีความสำคัญในฐานะเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดอารมณ์ ความรู้สึกนึกคิด ของผู้ประพันธ์สู่ผู้อ่าน เพื่อสร้างสุนทรียภาพในงานประพันธ์ ฮอคส์(Hawkes,1978) กล่าวว่า อุปถัมภ์มีส่วนสำคัญในการตกแต่งชิ้นงานประพันธ์(Decorative) ถือเป็นส่วนพื้นฐานหลัก (fundamental) ที่สำคัญมากในกลวิธีสร้างภาพพจน์ (Figure of speech)

อุปถัมภ์ตามความคิดของนักวรรณกรรมจึงเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับงานประพันธ์ เซสเทอร์ตัน(Chesterton, 1901)อ้างใน อุลแมนน์(Ullmann,1970) กล่าวว่าอุปถัมภ์ทั้งหมดล้วนเป็นเรื่องของโคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน (poetry) การจะตัดสินฝีมือการประพันธ์ของกวีสักคน ควรตัดสินที่การใช้อุปถัมภ์ของกวีคนนั้น

อริสโตเติล (Aristotle,1459)อ้างใน กิตเทย์(Kittay,1987) กล่าวว่าอุปถัมภ์มีความสำคัญอย่างมากต่อการสร้างสรรค์งานประพันธ์ สิ่งสำคัญที่สุดสำหรับการประพันธ์คือสามารถใช้ อุปถัมภ์ได้อย่างเหมาะสม การใช้อุปถัมภ์จึงเป็นสัญลักษณ์ของผู้มีปัญญาเป็นเลิศ(a mark of genius) ยากาวา เอส โอ(Hyakawa S.I.,1939) กล่าวว่าการใช้อุปถัมภ์เป็นส่วนสร้างความงามในงานประพันธ์ เปรียบเหมือนกับ สายโซ่ลูกไม้ที่ประดับ คำลิลินให้มีความวิจิตรงดงาม

สำหรับนักวรรณกรรม อุปถัมภ์เป็นเครื่องมือสะท้อนอารมณ์ความรู้สึก(emotive) มากกว่าสะท้อนความเป็นจริง แต่สำหรับนักภาษาอุปถัมภ์เป็นเรื่องของการใช้ภาษาที่สะท้อนความจริงในชีวิตประจำวัน แบลค (Black,1962)อ้างใน เวย์ (Way,1991) กล่าวว่าอุปถัมภ์มีบทบาทอย่างมากต่อการใช้ภาษาในชีวิตประจำวัน จึงพบการใช้อุปถัมภ์อยู่เสมอในทุก 3 ประโยคของ บริเฉท(discourse)ที่ใช้ปกติในชีวิตประจำวัน

อุปถัมภ์ยังมีความสำคัญต่อการเรียนรู้ และการกำหนดสัญลักษณ์ในภาษาให้กับสิ่งใหม่ๆตามการรับรู้ที่มีต่อสิ่งใหม่นั้น อันจะช่วยลดภาระในการจำของมนุษย์ เวย์(Way,1991) กล่าวว่าอุปถัมภ์เป็นเครื่องมือที่ยืดหยุ่นได้(flexible) ซึ่งช่วยขยายแหล่งทรัพยากรของภาษา (resource of language) เขาให้เหตุผลว่าการนำส่วนของมโนทัศน์ที่มีใช้อยู่แล้วมากำหนดเป็น สัญลักษณ์ในภาษาง่ายกว่าที่จะตั้งต้นกำหนดสัญลักษณ์ในภาษาขึ้นมาใหม่

นอกจากนี้ การใช้อุปลักษณ์ยังสามารถสะท้อนความหมายแฝง (Connotative meaning) ของ ผู้ใช้อุปลักษณ์ ความหมายแฝงเป็นความหมายที่แสดง ความรู้สึกทัศนคติที่มีต่อบางสิ่งของผู้พูด ตัวอย่างการใช้อุปลักษณ์ที่ว่า "ข้อสอบยากเป็นหิน" สะท้อนความหมายแฝงที่ผู้พูดมีต่อข้อสอบว่า ยากมากที่จะสามารถทำคะแนนได้ตามต้องการ เหมือนกับหินที่มีความแข็งแรงยากที่จะเปลี่ยนแปลง สภาพให้เป็นตามต้องการสะท้อนความหมายแสดงทัศนคติของผู้พูดในเชิงลบ ลิช (Leech, 1974) กล่าวว่าความหมายแฝงแปรเปลี่ยนไปตามสังคม วัฒนธรรม และอายุของผู้ใช้ภาษา

การศึกษาอุปลักษณ์อีกแนวหนึ่งที่น่าสนใจ และ ต่างไปจากเดิมคือการศึกษาของ เดคอฟ และ จอห์นสัน (Lakoff and Johnson, 1980) ได้เสนอแนวคิดเรื่องอุปลักษณ์ในแนวทฤษฎีมานวิทยา (Cognitive theory) ขึ้นเป็นครั้งแรกในหนังสือ Metaphor We Live By เขาอธิบายว่า อุปลักษณ์ ไม่ได้จำกัดแค่เรื่องของภาษา และการใช้ภาษาสำหรับเป็นเครื่องมือในการสร้างความงามในงาน ประพันธ์เท่านั้น แต่ อุปลักษณ์เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับฉันททัศน์ (Cognition) ของมนุษย์ทุกคน เป็นส่วนที่ช่วยกำกับระบบความคิดและวิธีการมองโลกของคนในสังคม โดยจะมีอุปลักษณ์อยู่ ตลอดเวลาในการคิด การมองโลก และการใช้ภาษาของคนในสังคม ความคิดของ เดคอฟ และ จอห์นสัน (Lakoff and Johnson, 1980) นำไปสู่่มโนทัศน์ใหม่ในการศึกษาอุปลักษณ์ กล่าวคือ อุปลักษณ์ไม่ได้เป็นเพียงเรื่องของภาษา และ การใช้ภาษา แต่เป็นเรื่องของปรากฏการณ์ระดับ มโนทัศน์ เขาจึงอธิบายอุปลักษณ์ตามแนวคิดใหม่นี้ว่าเป็น "อุปลักษณ์ระดับมโนทัศน์ (Conceptual metaphor)"

เดคอฟ และ จอห์นสัน (Lakoff and Johnson, 1980) อธิบายต่อไปอีกว่า อุปลักษณ์ระดับ มโนทัศน์ (Conceptual Metaphor) มีรูปปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจนในการใช้ภาษาในชีวิตประจำวัน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงระบบวิธีการคิด หรือ ฉันททัศน์ของคนที่มีมองเห็นความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของสิ่งซึ่งคุณสมบัติทางกายภาพแตกต่างกัน ตัวอย่างเช่น อุปลักษณ์ "Time is Money." หรือ "เวลา เป็น ทรัพย์สิน" ด้วยลักษณะทางกายภาพของ เวลา (time) น่าจะเกี่ยวข้องกับ ช่วงจังหวะ การนัดหมาย ฤกษ์ โอกาส หรืออื่นในลักษณะของเวลา ขณะที่ลักษณะทางกายภาพ ของทรัพย์สิน (money) เกี่ยวข้องกับ สิ่งมีค่า หายาก เป็นที่ต้องการ ไม่น่าจะเกี่ยวข้องกับเวลาได้

เพราะอุปถัมภ์ระดับมโนทัศน์เกี่ยวข้องกับทั้งระบบมานทัศน์ มิใช่เพียงการใช้คำหนึ่งคำใดเท่านั้น ดังนั้นมานทัศน์ที่ว่า "เวลาเป็นทรัพย์สิน" ก็จะปรากฏอยู่ในการใช้ภาษามากมายดังตัวอย่างต่อไปนี้

You're *wasting* my time.

The gadget will *save* you hours.

I don't *have* the time to *give* you.

How do you *spend* your time these days ?

That flat tire *cost* me an hour.

I've *invested* a lot of time in her.

I don't have *enough* time to *spare* for that.

เป็นต้น

รูปภาษาในตัวเอียง เป็นรูปภาษาในการกล่าวถึงเวลาในลักษณะเป็นสิ่งที่สามารถใช้จ่ายได้อย่างสุรุ่ยสุร่าย (waste) สามารถถนอม (save) ลงทุน (invest) ใช้จ่าย (spend) มีราคา (cost) ในลักษณะเดียวกับที่ใช้ในการกล่าวถึงทรัพย์สิน สิ่งมีค่า และสิ่งหายากอื่นๆ ที่เป็นลักษณะของทรัพย์สิน เลคอฟ และ จอห์นสัน (Lakoff and Johnson, 1980) อธิบายถึงการใช้อุปถัมภ์นี้ว่าเป็นเพราะคนที่พูดภาษาอังกฤษมีมานทัศน์ร่วมกันว่า "เวลา เป็น ทรัพย์สิน (Time is Money.)" จึงสรุปได้ว่า อุปถัมภ์ตามแนวนี้ไม่ได้เป็นเพียงเรื่องของการใช้ภาษา แต่เป็นเรื่องของ มานทัศน์ดังที่กล่าวไว้ในข้างต้น

สังเกตได้ว่าขอบเขตความคิดในการศึกษาอุปถัมภ์กว้างขึ้น จากเป็นเพียงรูปแบบของการสร้างความงามในการประพันธ์ มาเป็นเรื่องของการขยายความหมายของคำออกไป และกลายมาเป็นเรื่องของปรากฏการณ์ในระบบมานทัศน์ ซึ่งอาจสรุปการศึกษาอุปถัมภ์เท่าที่ผ่านมามีออกเป็น 3 แนวใหญ่ๆ ดังนี้

แนวที่ 1 ศึกษาอุปถัมภ์ที่เป็น "รูปแบบของใช้ภาษาที่สร้างความงามในงานประพันธ์" เป็นการศึกษิตตามแนวของนักวรรณกรรม โดยสนใจศึกษาอุปถัมภ์ในฐานะเครื่องมือในการถ่ายทอด อารมณ์ ความคิดของนักประพันธ์ผู้อ่านเพื่อสร้างสุนทรียภาพในงานประพันธ์

ตัวอย่างผู้ศึกษาอุปถัมภ์ตามแนวนี้นี้ได้แก่ นักประพันธ์ และ นักวิเคราะห์วรรณกรรม เช่น ไอ เอ ริชาร์ด(I.A.Richard., 1936) ฮอคส์ (Hawkes,1972) (สุทธีวงศ์,2525) เป็นต้น

แนวที่ 2 ศึกษาอุปถัมภ์ในแง่ที่เป็น"ภาษาและการใช้ภาษา" เป็นการศึกษาของนักอรรถศาสตร์(semantician)ส่วนใหญ่ มุ่งศึกษาการใช้อุปถัมภ์ในชีวิตประจำวัน เพื่ออธิบายองค์ประกอบของอุปถัมภ์ จำแนกประเภทของอุปถัมภ์ และ ยังสนใจการที่คำมีความหมายใหม่เพิ่มขึ้นเพราะอุปถัมภ์

ตัวอย่างผู้ศึกษาอุปถัมภ์ตามแนวนี้นี้ได้แก่ นักอรรถศาสตร์ เช่น อุลแมนน์ (Ullmann,1970) ลีทซ์ (Leech ,1974) เป็นต้น

แนวที่ 3 ศึกษาอุปถัมภ์แนวทฤษฎีมานวิทยา(Cognitive Theory) คือ ศึกษาอุปถัมภ์ที่เป็นปรากฏการณ์ทางจิตตคติ(Cognitive System) เป็นการศึกษาของนักภาษาศาสตร์ที่มีแนวคิดแบบมานอรรถศาสตร์(Cognitive Semantics) พวกที่เชื่อว่าระบบจิตตคติ กำหนดการใช้ภาษา โดยจะศึกษาหาระบบจิตตคติที่กำกับความคิด พฤติกรรม ที่แสดงออกในรูปของการใช้ภาษาของคนในสังคม

ตัวอย่างผู้ศึกษาอุปถัมภ์ตามแนวนี้นี้ได้แก่ นักอรรถศาสตร์แนวมานอรรถศาสตร์ เช่น เลคอฟ และ จอห์นสัน(Lakoff and Johnson,1980) เลคอฟ และ เทอร์เนอร์ (Lakoff and Turner,1989) เป็นต้น

สำหรับงานวิจัยชิ้นนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาอุปถัมภ์สงครามในข่าวกีฬาเพื่อตัดสินใจว่า โททัศน์ของคนไทยมีต่อกีฬาว่าเป็นสงครามหรือไม่ และ อย่างไร ผู้วิจัยจึงเลือกการศึกษาอุปถัมภ์ตามแนวทางของนักมานอรรถศาสตร์เป็นหลัก

ข. การวิเคราะห์อุปถัมภ์

การวิเคราะห์อุปถัมภ์มีความหลากหลายไปตามแนวทางที่ศึกษา ผู้วิจัยจะยกตัวอย่างวิธีการ

วิเคราะห์อุปลักษณ์ 3 แบบสำหรับเป็นตัวอย่างการวิเคราะห์อุปลักษณ์ใน 3 แนวที่ได้กล่าวไปในหัวข้อ. ดังต่อไปนี้

1. วิเคราะห์อุปลักษณ์ในงานประพันธ์เพื่อตัดสินคุณค่าของชิ้นงานวรรณกรรม

การวิเคราะห์อุปลักษณ์แบบนี้เป็นการวิเคราะห์ของนักวรรณกรรมส่วนใหญ่ คือมุ่งวิเคราะห์บทบาทของอุปลักษณ์ ในการสร้างสุนทรียภาพในงานประพันธ์ ว่าเหมาะสมตามเนื้อหา เหตุการณ์ และสังคม หรือไม่ อย่างไร

หลักวิธีในการวิเคราะห์อุปลักษณ์เพื่อตัดสินคุณค่าของชิ้นงานวรรณกรรมค่อนข้างเป็นอัตวิสัย(Subjective) ขึ้นอยู่กับความเห็น และการตีความของผู้วิเคราะห์เป็นสำคัญ ว่าใช้อุปลักษณ์ได้เหมาะสมเพียงใด

(สุทธีวงศ์,2525)กล่าวว่ากรวิเคราะห์อุปลักษณ์เป็นส่วนหนึ่งของการประเมินคุณค่าทางสุนทรียศาสตร์ ผู้วิเคราะห์จะมุ่งวิเคราะห์การใช้ถ้อยคำที่เป็นอุปลักษณ์ว่าสื่อความหมายที่กระทบอารมณ์ผู้อ่าน หรือ เพื่อให้เกิดความอสังการ และประเมินความเหมาะสมของการใช้ใน เนื้อหาสาระ และ ผลต่อความรู้สึก และความเข้าใจในชิ้นงานประพันธ์

2 วิเคราะห์อุปลักษณ์จากการใช้ภาษาในชีวิตประจำวันเพื่อเข้าใจความหมายแฝง (Connotative meaning)ของผู้ใช้อุปลักษณ์

การวิเคราะห์ อุปลักษณ์ตามแนวนี้เป็นการวิเคราะห์ลักษณะความหมายย่อยหรือ อรรถลักษณะ(Semantis Feature)ขององค์ประกอบ 2 ส่วนในโครงสร้างอุปลักษณ์ อันได้แก่ สิ่งที่ใช้เปรียบ หรือ พาหนะ(vehicle) และสิ่งที่ถูกเปรียบ หรือ ผู้โดยสาร(tenor) เพื่ออธิบายความหมายแฝง(Connotative Meaning) อันเป็นความหมายที่แสดงทัศนคติของผู้ใช้จากการใช้อุปลักษณ์ วิธีที่นิยมนำมาใช้วิเคราะห์ คือ วิธีวิเคราะห์หน่วยประกอบย่อยทางความหมายของคำ(Componential Analysis)

(สุภา อังกระวรรณนท์,2527) วิเคราะห์ความหมายแฝงที่มีต่อผู้หญิงจากบทเพลงไทยสากล ด้วยวิธีการวิเคราะห์หน่วยประกอบย่อยทางความหมาย จากอุปลักษณ์ที่มีสิ่งที่ถูกเปรียบ หรือ ผู้โดยสาร(tenor) เป็น "ผู้หญิง"

พิจารณาตัวอย่างการวิเคราะห์อุปลักษณ์ของ(สุภา,2527)ด้วยวิธีวิเคราะห์หน่วยประกอบย่อยทางความหมาย อันจะทำให้ผู้อ่านได้พอมองเห็นวิธีของการวิเคราะห์อุปลักษณ์ด้วยวิธีนี้
อุปลักษณ์จากบทเพลงที่ว่า "หญิงหนึ่งนั่นคือดวงใจ หญิงต่อไปคือกำไร.." ซึ่งมีผู้ใช้เป็นผู้ชาย
สิ่งที่ใช้เปรียบ "กำไร"มีความหมายย่อยๆ หรืออรรถลักษณะดังนี้

$$\text{ผู้หญิง} = \left[\begin{array}{l} \text{กำไร} \\ + \text{ สิ่งของ} \\ + \text{ ผลที่ได้เกินทุน} \\ - \text{ จำเป็นสำหรับชีวิต} \end{array} \right]$$

สัญลักษณ์ + หมายความว่า มีลักษณะความหมาย

สัญลักษณ์ - หมายความว่า ไม่มีลักษณะความหมาย

การวิเคราะห์อรรถลักษณะของสิ่งที่ใช้เปรียบ "กำไร"จากอุปลักษณ์นี้ ทำให้พบความหมายแฝงที่มีต่อผู้หญิงในเชิงลบ คือ ไม่มีความจำเป็นสำหรับชีวิตซึ่งแสดงสัญลักษณ์ด้วยอรรถลักษณะ (- จำเป็นสำหรับชีวิต)

ถึงแม้ว่าการวิเคราะห์หน่วยประกอบย่อยทางความหมายของคำ(Componential Analysis) จะช่วยวิเคราะห์ความหมายย่อยๆของคำได้ในหลายลักษณะ แต่ไม่สามารถแสดงระดับความมากน้อยของลักษณะความหมายในอรรถลักษณะ เพราะแสดงเฉพาะความหมายที่แย้งกันคือ(+)และ(-)

3 วิเคราะห์อุปลักษณ์แนวมานวิทยา

ดังที่ได้กล่าวไปในตอนต้นว่า การวิเคราะห์ตามแนวนี้ไม่ได้วิเคราะห์อุปลักษณ์ในฐานะที่เป็นกลวิธีสร้างงานประพันธ์ หรือ การตีความรูปภาพาในบริบทของการใช้ภาษา หากแต่มุ่งวิเคราะห์อุปลักษณ์ระดับมโนทัศน์ (Conceptual Metaphor) ที่อยู่ในรูปของระบบมโนทัศน์ (Cognitive system)ที่กำกับ การคิด การมองโลก และ การใช้ภาษา ในการกล่าวถึงสิ่งหนึ่งในรูปของอีกสิ่งหนึ่ง อันได้จากการใช้ภาษาในชีวิตประจำวันของคนในสังคม ดังเช่นที่ เลคอฟ และ จอห์นสัน(Lakoff and Johnson,1980) ได้วิเคราะห์อุปลักษณ์พื้นฐานในการดำรงชีวิต(Natural kind

of concepts) ในสังคมของผู้ใช้ภาษาอังกฤษ ตัวอย่างเช่น อุปถัมภ์ที่ว่า "เวลาเป็นทรัพย์สิน (Time is money.)" ซึ่งได้แสดงตัวอย่างการวิเคราะห์ไปในหัวข้อ ก.

เลคอฟ (Lakoff, 1987) เสนอวิธีการสร้างแบบจำลองมานทัศน์ (Cognitive Model) สำหรับวิเคราะห์ระบบมานทัศน์ (Cognitive system) ที่สะท้อนจากการใช้ภาษา ซึ่งสามารถนำมาใช้กับการวิเคราะห์อุปถัมภ์ระดับมนทัศน์ได้ หลักการของวิธีนี้ คืออธิบายมานทัศน์ที่กำกับการใช้ภาษาของคนในสังคม ระบบมานทัศน์จะเป็นตัวกำกับการมนทัศน์ในการใช้ภาษาของคน ดังนั้นภาษาของคนในสังคมใดหนึ่งจะสะท้อนมานทัศน์ของคนในสังคมนั้น ซึ่งอาจขัดกับความเป็นจริง เลคอฟ (Lakoff, 1987) ได้ยกตัวอย่างการวิเคราะห์อุปถัมภ์แบบมนทัศน์ที่ว่า "เวลาเป็นเงินมีค่า (Time is Money.)" จากข้อมูลใน San Francisco Examiner (18 พ.ย 1984) ที่กล่าวว่า

News that American employee steal from their bosses an average of four hour and twenty five minutes of time every week will come as no surprise to even a casual observer of the business office scene.

เขากล่าวว่ารูปภาษาที่มีการขโมย (steal) เวลาได้อย่างมีค่าดังตัวอย่าง เป็นการแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าภาษาไม่ได้เป็นภาพสะท้อนของความเป็นจริง หากแต่เป็นผลที่เกิดจากการกำหนดของมานทัศน์ของคนในสังคมดังจะเห็นได้ว่า ในความเป็นจริงไม่มีใครสามารถขโมยเวลาได้อย่างเป็นวัตถุ แต่เพราะคนมีมานทัศน์ต่อเวลาว่าเป็นทรัพย์สิน จึงมีการใช้รูปภาษาแสดงการขโมยเวลาได้

สำหรับงานวิจัยการศึกษาอุปถัมภ์สงครามในช่วงกีฬา หนึ่ ผู้วิจัยจะมุ่งวิเคราะห์อุปถัมภ์ระดับมนทัศน์ว่าคนไทยมีมานทัศน์ต่อกีฬาคือว่าเป็นสงคราม (Sports are War.) หรือไม่ และเป็นสงครามที่ลักษณะใด จากรูปภาษาที่แสดงอุปถัมภ์สงครามในช่วงกีฬาในหนังสือพิมพ์ภาษาไทย ดังนั้นผู้วิจัยจึงเลือกการวิเคราะห์อุปถัมภ์ในแนววิธีของนักบรรณศาสตร์แนวมานวิทยา

ก. นิยามศัพท์ที่ใช้ในงานวิจัย

เนื่องจากการศึกษาอุปถัมภ์ในงานวิจัยครั้งนี้ เพื่อ อธิบายระบบมานทัศน์ของคนไทยที่ทําให้มองเห็นว่า กีฬาเป็นสงคราม หรือไม่ อย่างไร ผู้วิจัยจึงเลือกนิยามศัพท์ตามแนวทางของนัก

อรรถศาสตร์แนวมานวิทยา คังนี่

1. รูปภาษาที่แสดงอุปถัมภ์ (metaphor) คือ รูปภาษาที่ใช้กล่าวถึงสิ่งหนึ่งด้วยรูปที่อ้างถึงของสิ่งอื่นตามการกำหนดของระบบมานทัศน์ ประกอบด้วยองค์ประกอบทางความหมาย 2 ส่วน คือ ความหมายตามรูปภาษา และ ความหมายในบริบทของการใช้ภาษาซึ่งความสัมพันธ์ทางความหมายขององค์ประกอบทั้ง 2 ส่วนเป็นไปตามการกำหนดของระบบมานทัศน์ที่ทำให้มีการใช้รูปภาษาหนึ่งในบริบทอีกชนิดหนึ่งต่างประเภทกับความหมายตามรูปภาษาที่นำมาใช้

2. อุปถัมภ์ (conceptual metaphor) คือ ระบบในการเชื่อมโยงประเภททางมโนทัศน์ (Conceptual Categories) เข้าด้วยกันปรากฏให้เห็นเป็นรูปภาษาที่แสดงอุปถัมภ์ ซึ่งเป็นผลจากการกำหนดของมานทัศน์ของกลุ่มคนที่ใช้ภาษาใดภาษาหนึ่ง อุปถัมภ์จะเป็นไปตามการรับรู้ การมองโลก ของคนในสังคม นั้นๆ

3. รูปภาษาที่แสดงอุปถัมภ์สงคราม (war metaphor) รูปภาษาที่มีความหมายเกี่ยวข้องกับการทำสงคราม นำมาใช้กล่าวถึงการศึกษาในข่าวกีฬาในหนังสือพิมพ์ไทย

4. อุปถัมภ์สงคราม (conceptual war metaphor) คือ อุปถัมภ์ที่นำเอารูปภาษาที่มีความหมายเกี่ยวข้องกับสงครามมาใช้ในการกล่าวถึงกิจกรรมอื่นๆของมนุษย์

5. ระบบมานทัศน์ (Cognitive System) คือ ระบบวิธีคิดของคนที่มีต่อสิ่งต่างๆ เป็นระบบของการรับรู้ และ เรียนรู้